

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Felicia Vinni

George Kennanin vuoden 1946 pitkän sähkönen retoriikka

Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö
Viestintätieteiden kandidaatintutkielma
Viestintätieteiden koulutusohjelma

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Felicia Vinni		
Tutkielman nimi:	George Kennanin vuoden 1946 pitkän sähköisen retoriikka		
Tutkinto:	Humanististen tieteiden kandidaatti		
Koulutusohjelma:	Viestintätieteiden koulutusohjelma		
Opintosuunta:	Viestintätieteet		
Työn ohjaaja:	Teija Waaramaa		
Valmistumisvuosi:	2025	Sivumäärä:	27

TIIVISTELMÄ:

Tutkielmassa tarkastellaan, minkälaisin retorisin keinoin yhdysvaltalainen diplomaatti George Kennan rakensi Neuvostoliitosta uhkakuvan ja pyrki ohjaamaan Yhdysvaltojen ulkopoliittista ajattelua toisen maailmansodan jälkeen. Tutkimuksen kohteena on pitkä sähkö (Long Telegram), jonka Kennan kirjoitti helmikuussa 1946 työskennellessään Yhdysvaltojen Moskovan-suurlähetystössä vastauksena Yhdysvaltojen hallinnon pyrkimykseen ymmärtää paremmin Neuvostoliiton toimintaa. Pitkä sähkö nousi keskeiseen asemaan kylmän sodan alkuvaiheen yhdysvaltalaisessa ulkopoliittisessa ajattelussa.

Tutkimusaineistona on Kennanin alkuperäinen vuoden 1946 pitkä sähkö. Analyysiin on valittu sähköstä neljä tekstiosuutta, joissa retorinen vaikuttaminen on erityisen näkyvää. Tutkielman menetelmänä käytetään retorista analyysia. Analyysi perustuu ensisijaisesti Aristoteleen klassisen retoriikan jaotteluun: eetokseen, päätökseen ja logokseen. Lisäksi analyysia täydennetään uuden retoriikan näkökulmilla.

Tutkielman tulokset osoittavat, että Kennanin pitkän sähköisen retoriikka rakentuu eetoksen, päätöksen ja logoksen muodostamasta yhteisvaikutuksesta. Eetos muodostuu Kennanin asemoidessa itsensä asiantuntijaksi, jonka tulkinnat näyttävät harkituilta ja uskottavilta. Päätös syntyy epäsuorasti erilaisilla uhkalla ja vakavuudella korostavilla ilmauksilla, jotka ohjaavat lukijaa suhtautumaan Neuvostoliittoon pysyvänä haasteena. Logos näkyy Kennanin tapana selittää Neuvostoliiton toiminta johdonmukaisena ja ennakoitavana, mikä tekee vastatoimista väistämättömiä ja poliittisesti perusteltuja. Kaiken kaikkiaan pitkä sähkö ei ole ainoastaan analyttinen selonteko Neuvostoliitosta, vaan se rajaa vaihtoehtoisia tulkintoja Neuvostoliitosta ja samalla ohjaa Yhdysvaltojen ulkopoliittista ajattelua toisen maailmansodan jälkeen.

AVAINSANAT: George Kennan, pitkä sähkö, retoriikka ulkopoliitikassa, patoamispolitiikka, kylmän sodan alku

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Pitkä sähke osana kylmän sodan alkuvaiheen ulkopoliittista ajattelua	6
3	Tutkimuksen aineisto ja menetelmät	9
4	Pitkän sähkeen retoriikan rakentuminen	12
5	Pohdinta ja johtopäätökset	21
	Lähteet	25

1 Johdanto

Toisen maailmansodan päättyminen merkitsi kansainvälisen järjestelmän murrosta, jossa Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton väliset suhteet kiristyivät nopeasti (Brands, 2025, s. 131–132; Henriksson, 2021, s. 640). Entisistä liittolaisista tuli vastakkaisten ideologioiden ja turvallisuuspoliittisten intressien edustajia. Uudessa maailmanpoliittisessa tilanteessa Yhdysvalloilla oli pyrkimys muodostaa selkeä käsitys Neuvostoliiton tavoitteista ja toiminnasta (Brands, 2025, s. 131–132; Henriksson, 2021, s. 640). Vastauksena Yhdysvaltojen pyrkimyksiin ymmärtää Neuvostoliittoa paremmin Yhdysvaltojen Moskovan-suurlähetystössä työskennellyt diplomaatti George Kennan (1904–2005) laati vuonna 1946 niin sanotun pitkän sähkeen (engl. Long Telegram), josta muodostui yksi kylmän sodan alkuvaiheen keskeisimpiä ulkopoliittisia asiakirjoja (Kissinger, 1994, s. 447; Lukacs, 2007, s. 72–73; Sempa, 2018, s. 179).

Pitkää sähkettä on tarkasteltu ennen kaikkea sen ulkopoliittisten seurausten näkökulmasta, koska sähke vaikutti merkittävästi suurvaltojen vastakkainasettelun syvenemiseen sekä Yhdysvaltojen patoamispolitiikan muotoutumiseen (Gottfried, 2010, s. 337; Lukacs, 2007, s. 73). Yhdysvaltojen patoamispolitiikan tavoitteena oli Neuvostoliiton vaikutusvallan rajoittaminen ilman suoraa sotilaallista yhteenottoa (Arraes, 2005, s. 2). Ulkopoliittinen lähestymistapa korostaa sähkeen sisällöllistä merkitystä ja poliittista vaikutusvaltaa, mutta jättää vähemmälle huomiolle sen, että Kennanin sähke ei ollut pelkästään analyyttinen selonteko Neuvostoliiton politiikasta. Costigliolan (2018, s. 530) mukaan Kennanin sähke oli johdonmukaisesti rakennettu argumentti, ja sen tavoitteena oli vakuuttaa Yhdysvaltojen hallinto Neuvostoliiton uhasta.

Tässä tutkielmassa Kennanin pitkää sähkettä tarkastellaan diplomaattisena tekstinä, jonka tavoitteena oli retorisin keinoin vaikuttaa Yhdysvaltojen Neuvostoliittoa koskevaan tulkintaan. Retorinen näkökulma mahdollistaa sen tarkastelun, miten Neuvostoliittoa koskeva uhkakuva rakentui osaksi Yhdysvaltojen ulkopoliittista ajattelua. Aristoteleen (2012, s. 79–81) mukaan poliittisten tekstien retoriikka voi vahvistaa tiettyjä tulkintoja,

vedota tunteisiin ja tukea puhujan asiantuntija-asemaa, minkä vuoksi retorinen analyysi on keskeistä myös ulkopoliittisen päätöksenteon ymmärtämisessä.

Tätä taustaa vasten tutkimuskysymys on: minkälaisin retorisin keinon George Kennan rakensi pitkässä sähkössä Neuvostoliitosta uhkakuvan ja pyrki ohjaamaan Yhdysvaltojen ulkopoliittista ajattelua toisen maailmansodan jälkeen?

Pitkän sähköksen retoriikkaa tarkastellaan Aristoteleen klassisella retoriikkateorialla, erityisesti eetos, päätös ja logos käsitteillä. Aristoteleen klassinen retoriikkateoria soveltuu aineistoon hyvin, sillä Kennanin sähkö on suunnattu rajatulle, vaikutusvaltaiselle yleisölle (Yhdysvaltojen hallinnolle), ja sen keskeinen tavoite on vakuuttaa lukijansa tietyn poliittisen tulkinnan oikeellisuudesta. Analyysin tukena hyödynnetään lisäksi uuden retoriikan näkökulmia, joiden avulla voidaan tarkastella argumentaatiota suhteessa sähköksen yleisöön.

Tutkielman aineistona on George Kennanin alkuperäinen vuonna 1946 laadittu pitkä sähkö. Analyysi kohdistuu neljään valittuun tekstiosuuteen, joissa Kennanin käyttämä retoriikka on erityisen näkyvää ja joilla on keskeinen merkitys koko sähköksen argumentaation kannalta.

Retorinen analyysi edellyttää aineiston sijoittamista oman aikansa historialliseen kontekstiin. Tutkielmassa kuvataan lyhyesti toisen maailmansodan jälkeistä poliittista ilmapiiriä, suurvaltasuhteiden jännitettä sekä pitkän sähköksen ulkopoliittista merkitystä. Tutkielman varsinainen painopiste on kuitenkin Kennanin käyttämien retoristen keinojen arvioinnissa. Näin tutkielma asettuu osaksi paitsi kylmää sotaa koskevaa historiantutkimusta, myös laajempaa viestintätieteellistä keskustelua siitä, miten retoriikka vaikuttaa ulkopolitiikkaan ja poliittisiin päätöksiin.

2 Pitkä sähke osana kylmän sodan alkuvaiheen ulkopoliittista ajattelua

Toisen maailmansodan päättymisen jälkeen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton suhteet alkoivat nopeasti kiristyä (Brands, 2025, s. 132; Henriksson, 2025, s. 238). Maat olivat toimineet toisessa maailmansodassa liittolaisina, mutta sodan jälkeen niiden näkemykset Euroopan tulevaisuudesta erosivat merkittävästi toisistaan (Henriksson, 2021, s. 640–641). Sodan jälkeisissä neuvotteluissa, erityisesti Jaltan ja Potsdamin konferensseissa vuonna 1945, nousivat esiin keskeiset kiistakysymykset Saksan tulevasta asemasta, Puolan rajoista sekä Itä-Euroopan hallintomalleista (Henriksson, 2025, s. 238–240; Kissinger, 1994, s. 433–435). Neuvostoliitto pyrki turvaamaan asemansa Itä-Euroopassa ja vahvistamaan alueellista vaikutusvaltaansa, kun taas Yhdysvallat painotti demokratiaan ja markkinatalouteen perustuvia järjestelmiä (Henriksson, 2025, s. 239). Näiden tavoitteiden yhteensovittaminen osoittautui vaikeaksi ja loi pohjan suurvaltojen väliselle epäluottamukselle (Henriksson, 2025, s. 239).

Vuoden 1946 alussa jännitteet kasvoivat ennestään. Neuvostoliitto vahvisti valvontaansa Keski- ja Itä-Euroopan maissa ja suhtautui varauksellisesti länsijohtoisiin talousjärjestöihin, kuten Kansainväliseen valuuttarahastoon ja Maailmanpankkiin (Fakiolas, 1997, s. 415). Helmikuussa 1946 Neuvostoliiton johtaja Josif Stalin (1878–1953) piti puheen, jossa hän korosti kapitalististen valtioiden ja sosialistisen järjestelmän väistämätöntä vastakkainasettelua (Fakiolas, 1997, s. 415). Yhdysvalloissa puhe vahvisti käsitystä Neuvostoliitosta ideologisenä uhkana (Fakiolas, 1997, s. 415). Tässä maailmanpoliittisesti epävarmassa tilanteessa Yhdysvaltojen hallinnolla oli kasvava tarve muodostaa johdonmukainen ymmärrys Neuvostoliiton tavoitteista ja toimintalogiikasta (Brands, 2025, s. 132; Logevall, 2022, s. 173).

Tähän tarpeeseen vastasi Yhdysvaltojen Moskovan-suurlähetystössä työskennellyt diplomaatti George Kennan (Lukacs, 2007, s. 72). Helmikuussa 1946 Yhdysvaltojen ulkoministeriö välitti Moskovan-suurlähetystöön valtiovarainministeriön tiedustelun, jossa

kysyttiin syitä Neuvostoliiton haluttomuudelle tehdä yhteistyötä kansainvälisten talousjärjestöjen kanssa (Lukacs, 2007, s. 72). Pitkän Neuvostoliitto-kokemuksensa vuoksi Kennan piti kysymystä osoituksena Yhdysvaltojen hallinnon puutteellisesta ymmärryksestä Neuvostoliiton toimintatavoista (Brands, 2025, s. 131; Lukacs, 2007, s. 72). Alun perin Kennan harkitsi lyhyttä ja tyyliä vastausta, mutta päätti käyttää tilaisuuden laajemmin tulkinnan esittämiseen Neuvostoliitosta (Lukacs, 2007, s. 72). Näin syntyi helmikuussa 1946 laadittu niin kutsuttu pitkä sähkö.

Pitkässä sähkössä Kennan esitti kokonaisvaltaisen tulkinnan Neuvostoliiton ideologiasta, ulkopoliitikasta, tavoitteista ja toimintalogiikasta (Brands, 2025, s. 132–133). Hän ennusti Neuvostoliiton pyrkivän hyödyntämään sodanjälkeisen Euroopan taloudellista ja humanitaarista kriisiä kommunistisen vaikutusvallan laajentamiseen niin Itä- kuin Länsi-Euroopassa (Axelrod, 2019, s. 235–236). Lukacsin (2007, s. 73) mukaan Kennan ei itse odottanut sähkönsä saavan laajaa huomiota, vaan oletti sen jäävän Yhdysvaltojen ulkoministeriön Venäjä-asioihin erikoistuneen yksikön sisäiseen käyttöön. Tästä huolimatta sähkö levisi nopeasti Yhdysvaltojen hallinnossa ja nousi keskeiseksi asiakirjaksi Neuvostoliittoa koskevan ulkopoliittisen ajattelun muotoutumisessa (Arraes, 2005, s. 2).

Pitkästä sähköstä tuli yksi Yhdysvaltojen historian vaikutusvaltaisimmista diplomaattisista teksteistä, ja se loi perustan patoamispolitiikalle (engl. containment eli hallinta tai rajoittaminen) (Arraes, 2005, s. 2). Yhdysvaltojen patoamispolitiikassa, jota on kutsuttu myös Kennanin opiksi, oli kyse Neuvostoliiton toisen maailmansodan jälkeisen vaikutusvallan kasvun estämisestä (Arraes, 2005, s. 2). Kennanin ajattelulla oli merkittävä vaikutus myös Yhdysvaltojen myöhempisiin ulkopoliittisiin ratkaisuihin, kuten maaliskuussa 1947 julkaistuun Trumanin oppiin ja myöhemmin samana vuonna julkaistuun Marshall-suunnitelmaan, joiden tavoitteena oli Euroopan poliittinen ja taloudellinen vakauttaminen kommunismin leviämisen estämiseksi (Axelrod, 2019, s. 235–237; Kissinger, 1994, s. 449–453; Leffler, 2018, s. 170).

Yhdysvaltojen presidentti Harry S. Trumanin (1884–1972) mukaan nimetty Trumanin oppi sitoutti Yhdysvallat tukemaan vapaita kansoja, jotka vastustivat ulkoisen painostuksen alistamisyrityksiä (Kissinger, 1994, s. 449–453). Samana vuonna julkaistu Marshall-suunnitelma täydensi tätä linjaa tarjoamalla sodan jälkeen taloudellista apua tuhoa kärsineille Euroopan maille (Leffler, 2018, s. 170). Näiden toimenpiteiden avulla Yhdysvallat pyrki vakauttamaan Eurooppaa, jotta kommunismi ei pääsisi leviämään (Axelrod, 2019, s. 235–237).

Pitkän sähkeen merkittävä ulkopoliittinen vaikutus on tehnyt siitä myös laajasti tutkitun tekstin. Tutkimus on painottunut erityisesti Kennanin rooliin Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaisen ulkopoliittisen linjan muotoutumisessa (Gottfried, 2010, s. 337). Useat tutkijat ovat kuitenkin todenneet, että sähkettä tulkittiin myöhemmin yksinkertaistettummin kuin Kennan itse tarkoitti (Arraes, 2005, s. 2; Costigliola, 2016, s. 1078–1079). Myöhemmissä tulkinnoissa korostuivat erityisesti sotilaalliset näkökulmat, vaikka Kennan painotti ensisijaisesti poliittisia ja taloudellisia ratkaisuja (Arreasi, 2005, s. 2).

Costigliola (2018, s. 530) on kiinnittänyt huomiota pitkän sähkeen retoriseen luonteeseen. Neuvostoliitto kuvataan sähkeessä voimakkain ja tunnepitoisin sanankääntein uhkana, mutta ratkaisuksi esitetään ensisijaisesti oman yhteiskunnan vahvistamista vastatoiminnan sijaan (Costigliola, 2018, s. 530). Tämä Kennanin kaksijakoinen retoriikka, jossa uhkakuvan rakentaminen yhdistyy maltillisiin toimintaehdotuksiin, selittää osaltaan sitä, miksi pitkää sähkettä on tulkittu monin eri tavoin (Costigliola, 2018, s. 530). Uhkakuvan rakentamisen ja maltillisten toimintakehotusten välinen jännite tekee pitkästä sähkeestä myös perustellun kohteen retorisiselle analyysille.

3 Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto on George Kennanin kirjoittama noin 5 000 sanan mittainen pitkä sähkö, joka lähetettiin salattuna Yhdysvaltojen Moskovan-suurlähetystöstä Yhdysvaltojen ulkoministeriöön 22. helmikuuta 1946. Sähkö on sittemmin julkistettu ja saatavilla Yhdysvaltojen ulkoministeriön alaisen Office of the Historianin ylläpitämässä arkistossa (history.state.gov). Pitkä sähkö jakautuu viiteen selkeästi eroteltavaan osioon, joissa Kennan etenee Neuvostoliiton ideologisten ja poliittisen motiivien kuvauksesta laajempiin johtopäätöksiin ja Yhdysvaltojen ulkopoliittisiin toimitasuosituksiin.

Sähkeen ensimmäisessä osiossa kuvataan toisen maailmansodan jälkeisen Neuvostoliiton maailmankuvan keskeisiä piirteitä ja sitä, miten vastakkainasettelu kapitalismin ja sosialismin välillä ohjasi Neuvostoliiton ulkopoliittista toimintaa. Sähkeen toisessa osiossa kuvataan Neuvostoliiton maailmankuvan taustalla vaikuttaneita tekijöitä, jotka Kennanin mukaan liittyivät Neuvostoliiton historialliseen turvattomuuden tunteeseen länttä kohtaan sekä johtajien tapaan oikeuttaa vallankäyttö marxilaisella ideologialla. Kolmannessa osiossa tarkastellaan, miten Neuvostoliiton maailmankuva ilmeni maan virallisessa politiikassa vallan vahvistamisena, vaikutusvallan laajentamisena ja kansainvälisten instituutioiden hyödyntämisenä omien ulkopoliittisten tavoitteiden ajamiseen. Neljännessä osiossa Kennan kuvaa, miten Neuvostoliitto pyrki epävirallisilla ja peitellyillä keinoilla heikentämään länsivaltojen yhtenäisyyttä, yhteiskunnallista vakautta ja itsenäistä vallankäyttöä. Neuvostoliiton keinovalikoimaan kuului muun muassa soluttautuminen ja painostaminen. Viidennessä osiossa Kennan antaa käytännön ohjeet Yhdysvaltojen poliitikalle ja korostaa, että Neuvostoliiton haasteeseen olisi mahdollista vastata ilman sotilaallista yhteenottoa vahvistamalla lännen yhtenäisyyttä, oman yhteiskunnan kestävyyttä ja realistista ymmärrystä vastapuolesta.

Tässä tutkielmassa pitkää sähköä tarkastellaan vaikuttavana tekstinä, ei ainoastaan historiallisena tai hallinnollisena asiakirjana. Aineistoa ei analysoida lause lauseelta, vaan tarkastelu kohdistuu valittuihin tekstin osiin, joissa Kennanin argumentaatio ja retoriset valinnat ovat tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä. Analyysiin on valittu neljä

tekstikohtaa, joissa Kennan kuvaa Neuvostoliiton luonnetta, motiiveja ja uhkakuvaa sekä perustelee Yhdysvaltojen ulkopoliittista toimintalinjaa. Näissä osioissa retorinen vaikuttaminen on erityisen näkyvää, ja siksi ne ovat keskeisiä koko sähkeen argumentaation ymmärtämiseksi. Julkistettuna arkistoaineistona pitkä sähke soveltuu tutkimuskäyttöön, eikä siihen liity tutkimuseettisiä ongelmia.

Tutkielman menetelmänä hyödynnetään retorista analyysia. Retorisen analyysin tavoitteena on ymmärtää, miten kielenkäyttö rakentaa uskottavuutta ja pyrkii vakuuttamaan yleisöä (Jokinen, 1999, luku 5). Analyysissa tulee ymmärtää tekstin aihe, sen tarkoitus, mahdolliset yleisöt ja heidän odotuksensa sekä alan argumentointitavat (Kakkuri-Knuutila, 1998, s. 233). Retorinen analyysi tarkastelee sekä tekstin sisältöä että ilmaisua ja kiinnittää huomiota muun muassa kielikuviin, metaforiin, rinnastuksiin, tyyli- ja lausevalintoihin ja muihin keinoihin, joilla rakennetaan uskottavuutta ja herätetään tunteita (Kakkuri-Knuutila, 1998, s. 233). Lisäksi analyysissa tarkastellaan tekstin sävyä ja puhujan sekä yleisön välisen suhteen rakentamista (Kakkuri-Knuutila, 1998, s. 233).

Vaikuttamistilanteessa kohtaavat reettori eli viestin lähettäjä ja yleisö eli viestin vastaanottaja (Lehti & Eronen-Valli, s. 158–159). Retoriikalla viitataan viestinnälliseen vaikuttamiseen, jossa viestin lähettäjä pyrkii ohjaamaan vastaanottajan tulkintoja ja asenteita kielellisillä ja perusteluun nojaavilla keinoilla (Lehti & Eronen-Valli, s. 158–159). Vakuuttamisella tarkoitetaan taas tietyn asian todistamista (Aristotele, 2012, s. 6). Vaikka retoriikan perinne on historiallisesti liittynyt puheeseen, retorinen vaikuttaminen voi ilmetä myös kirjallisissa teksteissä, kuten poliittisissa ja diplomaattisissa asiakirjoissa (Eronen-Valli, 2023, s. 63).

Tutkielman teoreettisen viitekehyksen muodostaa Aristoteleen klassinen retoriikkateoria, joka jäsentää vaikuttamisen keinot kolmeen perusmuotoon: eetoskeeseen, paatukseen ja logokseen (Aristoteles, 2012, s. 9; Aro, 1999, s. 19). Eetos viittaa puhujan uskottavuuteen ja asiantuntijuuteen, joiden avulla hän pyrkii herättämään yleisön luottamuksen (Aristoteles, 2012, s. 9). Paatos tarkoittaa tunteisiin vetoamista ja kuulijoiden

mielentilaan vaikuttamista. Logos puolestaan viittaa rationaaliseen argumentointiin ja perusteluihin, joiden avulla väitteet esitetään uskottavina (Aristoteles, 2012, s. 9; Aro, 1999, s. 19).

Analyysia täydennetään uuden retoriikan näkökulmilla, joissa painottuvat yleisö ja esitystavat (Harakka & Eronen-Valli, 2018, s. 18; Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969, s. 29–31). Uuden retoriikan tutkimus kohdistuu erityisesti argumentointiin ja siihen, millaisin keinoin väitteitä perustellaan sekä miten esitystavat ohjaavat yleisön tulkintoja (Harakka & Eronen-Valli, 2018, s. 18). Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan (1969, s. 29–31) teoriassa yleisö määrittää pitkälti sen, millaisia argumentteja voidaan esittää. He erottavat toisistaan universaali- ja erityisyleisön. Universaaliyleisöllä tarkoitetaan yleisöä, joka arvioi argumentin pätevyyttä yleisesti, kun taas erityisyleisö koostuu määritellystä joukosta, joka arvioi argumenttien pätevyyttä omien kokemustensa ja asemansa perusteella (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969, s. 29–31).

Tässä tutkielmassa reetorina toimii pitkän sähkeen kirjoittaja George Kennan ja pitkän sähkeen yleisönä Yhdysvaltojen hallinto, joka edustaa Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan määrittelemää erityisyleisöä (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969, s. 29–31). Retorinen analyysi etenee siten, että kussakin valituksessa tekstiosuudessa tunnistetaan keskeiset retoriset keinot ja tarkastellaan, miten Kennan rakentaa uskottavuutta eetoksen avulla, herättää uhkaa ja huolta päätöksellä sekä perustelee väitteitään logoksen keinoin. Näitä keinoja analysoidaan suhteessa sähkeen yleisöön ja oletettuun poliittiseen päätöksentekotilanteeseen. Tarkastelun kohteena on se, miten retoriset valinnat tukevat Kennanin pyrkimystä vakuuttaa Yhdysvaltojen hallinto Neuvostoliittoa koskevassa tulkinnassaan.

4 Pitkän sähkeen retoriikan rakentuminen

Pitkästä sähkeestä valitussa ensimmäisessä tekstiosuudessa (1) Kennan tarkastelee Neuvostoliiton maailmankuvan taustalla vaikuttavia historiallisia tekijöitä. Hän kuvaa Neuvostoliiton suhtautumista maailmaan ”neuroottiseksi” (engl. ”neurotic”) ja liittää tämän perinteiseen venäläiseen turvattomuuden tunteeseen, joka hänen mukaansa juontuu Venäjän historiallisesta asemasta laajana ja suojaamattomana maatalousyhteiskuntana. Tähän turvattomuuden kokemukseen Kennan yhdistää pelon lännen taloudellisesti ja rakenteellisesti kehittyneemmistä yhteiskunnista.

- (1) At bottom of Kremlin’s neurotic view of world affairs is traditional and instinctive Russian sense of insecurity. Originally, this was insecurity of a peaceful agricultural people trying to live on vast exposed plain in neighborhood of fierce nomadic peoples. To this was added, as Russia came into contact with economically advanced West, fear of more competent, more powerful, more highly organized societies in that area. [Kremlin neuroottisen maailmankuvan taustalla on perinteinen ja vaistonvarainen venäläinen turvattomuuden tunne. Alun perin kyse oli rauhanomaisen maatalouskansan turvattomuudesta, kun se yritti elää laajalla ja suojaamattomalla tasangolla vihamielisten paimentolaiskansojen naapurissa. Tähän lisättiin Venäjän kohdatessa taloudellisesti kehittyneemmän lännen pelko osaavammista, voimakkaammista ja paremmin organisoiduista yhteiskunnista.] (Kennan, 1946, s. 5)

Eetos rakentuu tässä kohdassa (1) ennen kaikkea Kennanin historiallisen asiantuntemuksen varaan. Viittaamalla Venäjän pitkään historiaan ja kulttuurisiin kokemuksiin, kuten ”perinteiseen ja vaistonvaraiseen turvattomuuden tunteeseen” (engl. ”traditional and instinctive Russian sense of insecurity”), Kennan asemoi itsensä kirjoittajana, joka hallitsee Neuvostoliiton toimintaa selittävän laajan historiallisen jatkumon. Historiallinen näkökulma siirtää huomion pois Kennanin omasta roolista ja luo vaikutelman objektiivisesta ja syvällisestä analyysistä. Näin eetos toimii keskeisenä keinona tehdä Kennanin näkemyksistä uskottavia yhdysvaltalaisen päätöksentekijöiden silmissä.

Paatos rakentuu tekstissä (1) epäsuorasti. Tunneperäinen ilmaus ”neuroottinen maailmankuva” (engl. ”neurotic view of world affairs”) ohjaa lukijaa tulkitsemaan

Neuvostoliiton toimintaa tunneperäisenä ja epäluuloisena. Neuvostoliiton toiminta näyttäytyy pelon ja turvattomuuden ohjaamana, mikä luo mielikuvan potentiaalisesti vaarallisesta vastapuolesta. Tällainen mielentilaa korostava tulkinta heikentää vastapuolen toiminnan poliittista uskottavuutta ja tekee sen torjumisesta helpommin perusteltavan. Samalla vastakkainasettelu lännen ”osaavampien ja paremmin organisoitujen yhteiskuntien” (engl. ”more competent [– –] more highly organized societies”) kanssa vahvistaa sitä, että Neuvostoliitto nähdään epäluuloisena ja vihamielisenä toimijana. Tunteisiin vetoaminen tapahtuu näennäisen rationaalisella analyysillä, mikä tekee päätöksestä huomaamattoman mutta tehokkaan.

Tekstiosuudessa (1) logos ilmenee Kennanin tavassa esittää selkeä syy-seuraussuhde historiallisen kokemuksen ja Neuvostoliiton ulkopoliittisen käyttäytymisen välille. Turvattomuus, pelko ja epäluulo esitetään loogisina syinä Neuvostoliiton aggressiiviselle tai laajentumishakuiselle politiikalle. Kennan viittaa esimerkiksi maantieteen tuomaan epävarmuuteen toteamalla, että venäläinen maatalouskansa ”yritti elää laajalla ja suojaamattomalla tasangolla” (engl. ”trying to live on vast exposed plain”), ja käyttää tätä rationaalisenä selityksenä venäläisen turvattomuuden tunteen synnylle. Tällainen argumentaatio esittää Neuvostoliiton toiminnan ennakoitavana, mikä on keskeistä Yhdysvaltojen päätöksenteon näkökulmasta.

Kokonaisuutena tarkasteltuna tämä tekstiosuus (1) luo perustan Kennanin koko Neuvostoliitto-tulkinnalle. Historiallinen selitysmalli tekee Neuvostoliiton toiminnasta ymmärrettävää, mutta samalla se esittää sen pysyväluonteisena ja vaikeasti muutettavana. Eetos, paatos ja logos tukevat tässä toisiaan siten, että Kennanin tulkinta näyttäytyy yhtä aikaa asiantuntevana, uskottavana ja vakuuttavana. Neuvostoliitto kuvataan toimijana, jonka käyttäytymistä ohjaavat syvälle juurtuneet pelot ja epäluulot, eivät tilapäiset poliittiset valinnat. Tällainen esitystapa ohjaa lukijaa hyväksymään ajatuksen siitä, että Neuvostoliiton kanssa toimiminen edellyttää varautumista ja pitkäjänteistä suhtautumista. Ensimmäinen tekstiosuus selittää Neuvostoliiton toimintaa ja ohjaa lukijaa kohti myöhemmissä osioissa esitettyjä johtopäätöksiä ja toimintasuosituksia.

Toisessa tekstiosuudessa (2) Kennan käsittelee Neuvostoliiton ja lännen välistä ideologista vastakkainasettelua ja väittää, ettei pysyvää rauhanomaista rinnakkaiseloä ole mahdollista saavuttaa. Hän ei muotoile väitettä omana ennusteenaan tai mielipiteenään, vaan nojaa Neuvostoliiton johdon aiemmin esittämiin näkemyksiin. Argumenttinsa tueksi Kennan viittaa Josif Stalinin vuonna 1927 pitämään puheeseen, jossa maailma kuvataan jakautuneena kahteen vastakkaiseen leiriin.

- (2) USSR still lives in antagonistic “capitalist encirclement” with which in the long run there can be no permanent peaceful coexistence. As stated by Stalin in 1927 to a delegation of American workers: “In course of further development of international revolution there will emerge two centers of world significance: a socialist center, drawing to itself the countries which tend toward socialism, and a capitalist center, drawing to itself the countries that incline toward capitalism. Battle between these two centers for command of world economy will decide fate of capitalism and of communism in entire world.” [Neuvostoliitto elää edelleen vihamielisessä ”kapitalistisessa piirityksessä”, jonka kanssa pitkällä aikavälillä ei voi olla pysyvää rauhanomaista rinnakkaiseloä. Kuten Stalin totesi vuonna 1927 amerikkalaisten työläisten valtuuskunnalle: ”Kansainvälisen vallankumouksen kehityksen myötä syntyy kaksi maailmanlaajuisesti merkittävää keskusta: sosialistinen keskus, joka vetää puoleensa sosialismiin suuntautuvat maat, ja kapitalistinen keskus, joka vetää puoleensa kapitalismiin kallistuvat maat. Näiden kahden keskuksen välinen kamppailu maailmantalouden hallinnasta ratkaisee kapitalismin ja kommunismin kohtalon koko maailmassa.”] (Kennan, 1946, s. 1–2)

Eetos rakentuu tässä kohdassa (2), kun Kennan perustaa tulkintansa vastapuolen omiin lausuntoihin. Viittaamalla suoraan Staliniin (“Kuten Stalin totesi vuonna 1927 [––]”, engl. “As stated by Stalin in 1927 [––]”) Kennan esittää Neuvostoliiton maailmankuvan sellaisena kuin Neuvostoliiton johto itse sen määrittelee. Tämä antaa vaikutelman, että Kennanin analyysi ei perustu spekulatioon tai ideologiseen vastakkainasetteluun, vaan Neuvostoliiton omiin lausuntoihin. Samalla Kennan vähentää oman tulkintansa näkyvyyttä ja vahvistaa asemaansa luotettavana ja harkitsevana asiantuntijana, joka osaa lukea ja tulkita vastapuolen ajattelua.

Paatos rakennetaan tekstissä (2) voimakkaalla vastakkainasettelulla. Ilmaus ”vihamielinen kapitalistinen piiritys” (engl. ”antagonistic capitalist encirclement”) luo mielikuvan tilanteesta, jossa Neuvostoliitto kokee olevansa jatkuvan uhan ympäröimä. Stalinin puheessa maailma jakautuu kahteen keskukseen, sosialistiseen ja kapitalistiseen, joiden välinen kamppailu (engl. ”battle between these two centers”) ratkaisee koko maailman tulevaisuuden. Tällainen asetelma sulkee pois ajatuksen kompromisseista ja yhteisistä ratkaisuista. Lukijaa ohjataan ymmärtämään, että Neuvostoliiton näkökulmasta konflikti ei ole tilapäinen, vaan pysyvä osa kansainvälistä järjestystä. Tämä vahvistaa tunnetta tilanteen vakavuudesta ja tekee varautumisen tuntumaan välttämättömältä.

Logos näkyy tekstissä (2) siinä, miten Kennan perustelee väitteensä selkeästi ja etenee johdonmukaisesti kohti johtopäätöstään. Koska Neuvostoliiton maailmankuva perustuu ajatukseen väistämättömästä ideologisesta kamppailusta, sen ulkopoliittikkaa ohjaa oletus jatkuvasta vastakkainasettelusta. Tästä seuraa, ettei pysyvään yhteistyöhön voida Kennanin mukaan luottaa. Neuvostoliiton toiminta näyttäytyy loogisena seurauksena sen omista lähtökohdista, ei satunnaisina tai ristiriitaisina tekoina. Tämä tekee Kennanin johtopäätöksestä Yhdysvaltojen näkökulmasta ymmärrettävän ja helposti sovellettavan päätöksentekoon.

Kokonaisuutena tämä tekstiosuus (2) vahvistaa Kennanin keskeistä viestiä: Neuvostoliiton ja lännen välinen vastakkainasettelu ei ole tilapäinen ongelma, vaan syvälle juurtunut asetelma. Viittaamalla Staliniin Kennan sitoo tämän tulkinnan Neuvostoliiton omaan ajatteluun ja ohjaa lukijaa hyväksymään sen, että Yhdysvaltojen on rakennettava ulkopoliittikkansa pitkällisen epäluottamuksen varaan.

Kolmannessa tekstiosuudessa (3) Kennan korostaa Neuvostoliiton muodostaman haasteen poikkeuksellista vakavuutta ja vertaa tilannetta sotaan. Hän esittää, että kyseessä on Yhdysvaltojen diplomatian historian ja todennäköisesti myös tulevaisuuden suurin haaste. Vertaus sotaan nostaa tilanteen tavallisen ulkopoliittisen ongelman yläpuolelle ja asettaa sen poikkeukselliseksi kriisiksi, joka vaatii erityistä huomiota.

- (3) Problem of how to cope with this force in [is] undoubtedly greatest task our diplomacy has ever faced and probably greatest it will ever have to face. It should be point of departure from which our political general staff work at present juncture should proceed. It should be approached with same thoroughness and care as solution of major strategic problem in war, and if necessary, with no smaller outlay in planning effort. [Kysymys siitä, miten tämän voiman kanssa on toimittava, on epäilemättä suurin haaste, jonka diplomaattiamme on koskaan kohdannut ja todennäköisesti suurin, jonka se tulee koskaan kohtaamaan. Sen tulee toimia lähtökohtana, josta poliittisen suunnittelumme on tässä vaiheessa edettävä. Tilannetta on käsiteltävä yhtä perusteellisesti ja huolellisesti kuin sodan keskeisten strategisten ongelmien ratkaisemista, ja tarvittaessa vähintään yhtä laajalla suunnittelupanostuksella.] (Kennan, 1946, s. 15)

Eetos rakentuu tässä kohdassa (3) Kennanin tavassa asemoida itsensä Yhdysvaltojen ulkopoliittikan keskeiseksi neuvonantajaksi, kun hän käyttää me-muotoista ilmaisua ”poliittisen suunnittelumme” (engl. ”our political general staff”). Kennan kirjoittaa kuin henkilö, jonka analyysin varaan tulevaa politiikkaa tulisi rakentaa. Hän viittaa päätöksentekoon tavalla, joka antaa ymmärtää hänen olevan osa päätöksenteon suunnittelua. Ohjeistava ja määrätietoinen sävy, kuten ”tulee toimia lähtökohtana” (engl. ”should be point of departure”), luo kuvan kirjoittajasta, joka ohjaa politiikan tulevaa suuntaa, eikä vain tulkitse sitä. Tämä vahvistaa Kennanin uskottavuutta päätöksentekijöiden silmissä ja tekee hänen näkemyksistään vaikeasti sivuutettavia.

Paatos syntyy tekstissä (3) ennen kaikkea tilanteen vakavuuden korostamisesta. Kuvamalla Neuvostoliittoa Yhdysvaltojen diplomatian historian ”epäilemättä suurimmaksi haasteeksi” (engl. ”undoubtedly greatest task”) Kennan herättää lukijassa tunteen tilanteen poikkeuksellisuudesta ja lisää painetta päätöksentekijöiden suuntaan. Myös vertaus sotaan ohjaa lukijaa ymmärtämään tilanteen poikkeuksellisena. Sotaan liitetään yleensä mielikuvia uhasta, pitkäkestoisuudesta ja suurista panoksista. Kun Neuvostoliitto rinnastetaan sotilaalliseen uhkaan, lukijaa ohjataan suhtautumaan tilanteeseen vakavasti ja hyväksymään se, että tavanomaiset keinot eivät välttämättä riitä. Näin tunnevaikutus tukee ajatusta siitä, että Yhdysvaltojen on varauduttava poikkeuksellisiin toimiin.

Logos näkyy tekstissä (3) siinä, miten Kennan perustelee sotavertauksen järkiperaisesti. Hän ei näe sotaan varautumista tunnepohjaisena, vaan järkevänä ratkaisuna tilanteen vaatimuksiin. Koska kyseessä on haaste, joka on suurempi kuin mikään aiempi tai tuleva diplomaattinen ongelma, sen käsittely vaatii huolellista ja perusteellista suunnittelua. Kennan osoittaa tekstissä, ettei Neuvostoliittoon liittyvää kysymystä voida ratkaista yksittäisillä päätöksillä tai nopeilla reaktioilla, vaan se edellyttää systemaattista ja pitkäaikaista valmistautumista, ”vähintään yhtä laajaa suunnittelupanosta” (engl. “no smaller outlay in planning effort”) kuin sodan strategiat. Tällainen päättely tekee varautumisesta ymmärrettävää ja perusteltua Yhdysvaltojen päätöksenteon näkökulmasta.

Kokonaisuutena tarkasteltuna tässä tekstiosuudessa (3) Kennan rakentaa kuvaa tilanteesta, jossa Yhdysvallat joutuu kohtaamaan uudenlaisen ja pitkäkestoisen haasteen. Vertaus sotaan yhdistää tunnevaikutuksen ja järkiperaisesta perustelun tavalla, joka ohjaa lukijaa hyväksymään ajatuksen pitkäjänteisestä ulkopoliittisesta varautumisesta. Kennan esittää Neuvostoliiton haasteena, johon ei ole nopeaa ratkaisua ja johon vastaaminen vaatii suunnitelmallisuutta, kärsivällisyyttä ja resursseja. Näin tämä tekstiosuus (3) tukee keskeisesti Kennanin pyrkimystä ohjata Yhdysvaltojen ulkopoliittista ajattelua kohti pitkäaikaista vastakkainasettelua.

Neljännessä tekstiosuudessa (4) Kennan kuvaa Neuvostoliiton ulkopoliittista toimintaa johdonmukaisena, pitkäjänteisenä ja jatkuvana, jonka tavoitteena on murentaa sellaiset vallan ja vakauden lähteet, jotka eivät ole Neuvostoliiton kontrollin piirissä. Kennanin kuvaus ei rajoitu yksittäisiin tekoihin, vaan hän hahmottaa Neuvostoliiton ulkopoliittikan perusluonteen pysyvänä toimintatapana.

- (4) In general, all Soviet efforts on unofficial international plane will be negative and destructive in character, designed to tear down sources of strength beyond reach of Soviet control. This is only in line with basic Soviet instinct that there can be no compromise with rival power and that constructive work can start only when Communist power is dominant. But behind all this will be applied insistent, unceasing pressure for penetration and command of key positions in administration and especially in police apparatus of foreign countries. The Soviet regime is a police regime par excellence, reared

in the dim half world of Tsarist police intrigue, accustomed to think primarily in terms of police power. This should never be lost sight of in gauging Soviet motives. [Yleisesti ottaen kaikki Neuvostoliiton epävirallisella kansainvälisellä tasolla harjoittama toiminta on luonteeltaan kielteistä ja hajottavaa, ja sen tavoitteena on murentaa sellaiset voiman lähteet, jotka ovat Neuvostoliiton kontrollin ulottumattomissa. Tämä on linjassa Neuvostoliiton peruslähtökohdan kanssa, jonka mukaan kompromissi kilpailevan vallan kanssa ei ole mahdollinen, ja rakentava työ voi alkaa vasta silloin, kun kommunistinen valta on hallitsevassa asemassa. Kaiken tämän taustalla vaikuttaa kuitenkin määrätietoinen ja taukoamaton painostus, jonka tavoitteena on tunkeutua ja saavuttaa määräysvalta muiden valtioiden keskeisissä hallinnollisissa rakenteissa ja erityisesti poliisikoneistossa. Neuvostojärjestelmä on poliisivaltio vailla vertaa, jonka juuret ovat tsaarivallan aikaisessa poliisijuonittelussa, ja joka on tottunut tarkastelemaan asioita ensisijaisesti poliisivallan näkökulmasta. Tätä ei tule koskaan unohtaa arvioitaessa Neuvostoliiton motiiveja.] (Kennan, 1946, s. 14)

Eetos rakentuu tässä kohdassa (4) Kennanin asemoidessa itsensä varoittavaksi asiantuntijaksi, joka kykenee tunnistamaan Neuvostoliiton toiminnan taustalla vaikuttavat pysyvät rakenteet. Kennan käyttää varmaa kieltä, joka viestii asiantuntijuudesta ja itsevarmuudesta. Hänen analyysinsä ei näydy spekulatiivisena, vaan harkittuna ja perusteltuna tulkintana vastapuolen toiminnasta. Historiallinen viittaus ”tsaarivallan aikaiseen poliisijuonitteluun” (engl. “reared in the dim half world of Tsarist police intrigue”) vahvistaa eetosta: Neuvostoliiton toiminta esitetään jatkumona Venäjän historiallisille hallintokäytännöille. Näin Kennan rakentaa kuvaa itsestään henkilönä, joka ymmärtää Neuvostoliittoa syvemmin kuin pelkän ajankohtaisen politiikan tasolla.

Eetosta vahvistaa myös tekstiosuuden (4) ohjaava sävy. Kennan kehottaa lukijaa ottamaan tulkinnan poliisivaltioista huomioon ulkopoliittisessa arvioinnissa, kun hän toteaa, että ”tätä ei tule koskaan unohtaa arvioitaessa Neuvostoliiton motiiveja” (engl. “This should never be lost sight of in gauging Soviet motives”). Tällainen ilmaisu asemoi Kennanin suoraan päätöksenteon ohjaajaksi. Hän esiintyy asiantuntijana, jonka analyysillä on konkreettisia ja poliittisesti merkittäviä seurauksia.

Paatos rakentuu tekstissä (4), kun Neuvostoliitto esitetään poliisivaltiona, jonka toiminta on luonteeltaan kielteistä. Ilmaus ”luonteeltaan kielteistä ja hajottavaa” (engl. “negative

and destructive in character”) luo vastapuolesta ehdottoman ja yleistetyn kuvan, jossa rakentavat piirteet jäävät kokonaan sivuun. Lisäksi kuvaus ”määrätietoisesta ja taukoamattomasta painostuksesta” (engl. ”insistent, unceasing pressure”) luo mielikuvan pysyvästä uhasta, joka ei rajoitu yksittäisiin kriiseihin. Erityisen voimakasta paatosta rakentaa Neuvostoliiton määrittely ”poliisivaltioksi vailla vertaa” (engl. ”a police regime par excellence”). Ilmaus antaa Neuvostoliiton toiminnasta selvästi kielteisen arvion. Neuvostoliitto esitetään järjestelmänä, jossa valta perustuu valvontaan, pakkoon ja epäluottamukseen. Tällainen esitystapa ohjaa lukijaa tulkitsemaan Neuvostoliiton toimintaa uhkaavana ja ongelmallisena, mikä tekee vastatoimista hyväksyttäviä ja perusteltuja.

Logos ilmenee tekstissä (4) Kennanin tavassa rakentaa Neuvostoliiton toiminta johdonmukaiseksi ja ennakoitavaksi. Kompromissien mahdottomuus, pyrkimys vaikuttaa muiden valtioiden hallintorakenteisiin ja vallan keskittäminen esitetään loogisina seurauksina Neuvostoliiton poliittisesta järjestelmästä ja historiallisesta kehityksestä. Neuvostoliiton käyttäytyminen ei näyttäydy sattumanvaraisena, vaan järjestelmällisenä toimintamallina, joka nousee sen ideologisista ja historiallisista lähtökohdista. Tämä palvelee suoraan Yhdysvaltojen ulkopoliittista päätöksentekoa. Kun Neuvostoliiton toiminta esitetään ennakoitavana ja johdonmukaisena, myös siihen vastaaminen voidaan tehdä johdonmukaiseksi ja suunnitelmalliseksi. Kennan käyttää logosta, kun hän selittää Neuvostoliiton toimintaa ja luo samalla perustan pitkäjänteiselle varautumiselle ja vastatoimille.

Kokonaisuutena tarkasteltuna tämä tekstiosuus (4) tiivistää Kennanin retoriikan keskeiset piirteet. Neuvostoliitto esitetään historiallisesti ymmärrettävänä, moraalisesti ongelmallisena ja poliittisesti vaarallisena toimijana. Eetos, paatos ja logos tukevat toisiaan siten, että lukijalle muodostuu kuva tilanteesta, jossa vaihtoehdot ovat rajallisia ja jossa varautuminen sekä vastakkainasettelu näyttävät rationaalisina ja oikeutettuina ratkaisuina.

Alla oleva taulukko 1 kokoaa yhteen pitkän sähkeen neljän tekstiosuuden retorisen analyysin.

Taulukko 1. Eetos, paatos ja logos pitkän sähkeen neljässä valitussa tekstiosuudessa.

Tekstiosuus	Eetos	Paatos	Logos
(1) Venäläisen maailmankuvan tausta (Kennan, 1946, s. 5)	Kennanin Venäjän historian ja kulttuurin tuntemus	Neuvostoliiton kuvaus epäluuloisena, tunneperäisenä ja pelon ohjaamana	Syy-seurausperustelut historian ja Neuvostoliiton poliittisen käyttämisen välillä
(2) Ideologinen vastakainasettelu ja Stalinin vuoden 1927 puhe (Kennan, 1946, s. 1–2)	Ymmärrys vastapuolen ajattelusta ja viittaus Stalinin omiin lausuntoihin	Kapitalismin ja sosialismin pysyvä vastakainasettelu ja konfliktin väistämättömyys	Ideologinen vastakainasettelu, mikä sulkee pois pysyvän yhteistyön mahdollisuuden
(3) Neuvostoliitto poikkeuksellisen suurena haasteena (Kennan, 1946, s. 15)	Kennan asemoi itsensä osaksi poliittista suunnittelua	Neuvostoliiton kuvaus historian suurimpana haasteena, viittaus sotaan ja tilanteen vakavuuden korostaminen	Vertaus sotaan perustelee huolellisen ja perusteellisen poliittisen suunnittelun tarvetta
(4) Neuvostoliiton kielteinen ja horjuttava toiminta (Kennan, 1946, s. 14)	Syvä asiantuntemus Neuvostoliiton historiallisista hallintokäytännöistä ja ohjaava sävy	Neuvostoliiton uhkaa ja ongelmallisuutta korostava kielteinen sävy, viittaus poliisi-valtioon	Neuvostoliiton historiasta ilmenevä johdonmukainen ja ennakoitava toiminta luo perustan pitkäjänteiselle varautumiselle

Taulukossa tiivistetään, miten eetos, paatos ja logos ilmenevät neljässä valitussa katkelmassa ja millä tavoin nämä retoriset keinot tukevat Kennanin tulkintaa Neuvostoliiton toiminnasta. Taulukon tarkoituksena on havainnollistaa, miten Kennan rakentaa argumentaationsa uskottavan asiantuntija-aseman, tunnevaikutuksen ja järkipärisen päätelyn varaan.

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää, minkälaisin retorisin keinon George Kennan rakensi Neuvostoliitosta uhkakuvan vuoden 1946 pitkässä sähkössä. Analyysi osoittaa, että pitkän sähköksen retoriikka syntyy eetoksen, päätöksen ja logoksen yhteisvaikutuksesta. Kennanin asiantuntija-asema tekee hänen tulkinnoistaan uskottavia, epäsuora tunteisiin vetoaminen ohjaa lukijaa suhtautumaan Neuvostoliittoon vakavana uhkana ja looginen perustelu tekee Neuvostoliiton uhkaan varautumisesta hyväksyttävää ja tarkoituksenmukaista. Samalla teksti rajaa pois vaihtoehtoisia tulkintoja, joissa Neuvostoliitto näyttäytyisi tilapäisenä tai helposti hallittavana ongelmana.

Eetoksen osalta keskeistä on Kennanin tapa asemoida itsensä Neuvostoliiton asiantuntijaksi. Hän ei rakenna uskottavuuttaan henkilökohtaisten mielipiteiden tai kannanottojen varaan, vaan viittaa historiaan, vastapuolen omiin lausuntoihin ja laajoihin tulkintoihin Neuvostoliiton toiminnasta. Tämän seurauksena hänen johtopäätöksensä näyttää harkittuna analyysinä, joka perustuu historiaan ja poliittisiin lähtökohtiin eikä yksittäiseen mielipiteeseen. Tämä lisää Kennanin tulkintojen uskottavuutta päätöksentekijöiden silmissä, sillä teksti näyttää asiantuntija-arviona pikemminkin kuin yksittäisen henkilön kannanottona.

Paatos rakentuu pitkälti epäsuorasti ja hienovaraisesti. Kennan käyttää sanavalintoja ja vertauksia, jotka luovat uhkaa, epäluottamusta ja vakavuutta korostavan sävyn. Neuvostoliitto esitetään toimijana, jota ohjaavat turvattomuus, pelko ja kompromissien mahdollisuus. Vertaus sotaan, kuvaus poliisivaltiota ja ilmaukset, jotka korostavat jatkuvaa painostusta, rakentavat mielikuvaa vastapuolesta, jonka toiminta on pysyvää ja vaikeasti muutettavaa. Tällainen tunnevaikutus syntyy toistuvalla ja johdonmukaisella uhkaa sisältävällä kielenkäytöllä koko sähkössä.

Logos näkyy erityisesti Kennanin tavassa esittää Neuvostoliiton toimintaa syy-seuraussuhteilla. Historiallinen turvattomuus, ideologinen vastakkainasettelu ja poliittinen järjestelmä esitetään tekijöinä, jotka selittävät Neuvostoliiton ulkopoliittista käyttäytymistä.

Tämä tekee Neuvostoliiton arvaamattomalta tuntuvasta toiminnasta ymmärrettävää ja antaa Yhdysvaltojen päätöksentekijöille välineen arvioida tulevaa kehitystä. Lisäksi Kennan perustelee, miksi Neuvostoliiton toimintaan on vastattava suunnitelmallisesti ja pitkäjäisesti ja näin ohjaa analyysin kohti käytännöllisiä ulkopoliittisia johtopäätöksiä.

Uuden retoriikan näkökulmasta pitkä sähke on selvästi tietylle yleisölle suunnattu vaikuttamisteksti. Kennan kirjoittaa Yhdysvaltojen hallinnolle ja muotoilee argumenttinsa tämän yleisön odotuksia, haasteita ja poliittisia tarpeita silmällä pitäen. Retoriikan avulla Kennan kuvaa kansainvälistä tilannetta tavalla, joka ohjaa Yhdysvaltojen ulkopoliittista ajattelua. Pitkä sähke on sekä analyysi Neuvostoliitosta että kantaaottava ulkopoliittinen puheenvuoro. Sähkeen vaikutus ei perustu pelkästään esitettyihin havaintoihin, vaan tapaan, jolla nämä havainnot esitetään ja sidotaan toisiinsa. Kennanin tapa kuvata Neuvostoliitto historiaansa perustuvana ja poliittisesti vaarallisena toimijana vaikutti Yhdysvaltojen ulkopoliittiseen ajatteluun kylmän sodan alkuvaiheessa ja teki vastakkainasettelusta hyväksyttävän lähtökohdan.

Kennanin pitkän sähkeen monitulkintaisuus johti siihen, että hänen ajatuksensa vaikuttivat Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaiseen politiikkaan tavoilla, joita hän ei itse pitänyt tarkoituksenmukaisina (Arraes, 2005, s. 3). Alun perin taloudelliseksi ja poliittiseksi strategiaksi hahmoteltu patoamispolitiikka muuttui presidentti Trumanin hallinnossa sotilaallisemmaksi, mikä osaltaan pitkitti kylmää sotaa ja poikkesi Kennanin alkuperäisestä rauhanomaisen rinnakkaiselon tavoitteesta (Babík, 2015, s. 85). Myöhemmin Kennan suhtautuikin varsin kriittisesti Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan militarisoitumiseen ja vastusti muun muassa Vietnamin sotaa sekä Naton laajentumista Venäjän rajoille (Arraes, 2005, s. 3–5).

Sähkeen kirjoittamisen jälkeen Kennan palasi Yhdysvaltoihin ja siirtyi työskentelemään Yhdysvaltojen puolustusministeriön National War Collegeen, missä hän sai mahdollisuuden täsmentää ja laajentaa sähkeessä esittämiään näkemyksiä (Arraes, 2005, s. 3–5). Hän julkaisi sähkeen pohjalta kehittämiensä ajatukset nimimerkillä X vuonna

1947 *Foreign Affairs* -lehden artikkelissa *The Sources of Soviet Conduct* (Arraes, 2005, s. 3). Vähitellen Kennan etäännytti Yhdysvaltojen ulkopoliittisesta valtavirrasta ja siirtyi akateemisiin tehtäviin, joissa hän tarkasteli kriittisesti kylmän sodan kehitystä ja omaa osuuttaan siihen (Arraes, 2005, s. 3–5).

Babíkin (2015, s. 75) mukaan Kennanista on kaksi keskeistä mielikuvaa, joiden syntyminen on vaikuttanut kahden yhdysvaltalaisen historioitsijan näkemykset. Toisen mielikuvan muodostumiseen on vaikuttanut Yalen yliopiston professori John Lewis Gaddisin kirjoittama myönteinen elämäkerta Kennanista, kun taas toiseen mielikuvaan on vaikuttanut Connecticutin yliopiston professori Frank Costigliolan toimittamat päiväkirjat, joissa Kennanin ajattelu esitetään huomattavasti monitulkintaisempaan (Babík, 2015, s. 75–76). Myös nykyisessä Venäjä-keskustelussa Kennanin ajatuksiin viitataan eri tavoin, usein toisin kuin Kennan itse tarkoitti (Babík, 2015, s. 75–76). Tämä muistuttaa siitä, että historia ei ole vain menneisyyden kuvaamista, vaan myös valintoja siitä, mitä menneisyydestä tuodaan esiin, mikä taas vaikuttaa tämän päivän keskusteluihin (Babík, 2015, s. 75–76).

Nykypäivän Venäjä-keskustelussa on havaittavissa samankaltaisia yksinkertaistuksia kuin kylmän sodan alkuvaiheessa. Nyky-Venäjän ja kylmän sodan aikaisen Neuvostoliiton toimintaan haetaan usein selityksiä autoritaarisesta johtajasta, ja valtion politiikan nähdään kulminoituvan yksittäiseen johtajaan (nyky-Venäjällä Vladimir Putiniin ja Neuvostoliitossa Josif Staliniin). Kennanin pitkän sähkeen analyysi kuitenkin haastaa tämän yksinkertaistavan tulkinnan. Kennanin mukaan Neuvostoliiton (tai Venäjän) toiminta ei johdu yksinomaan autoritaarisesta johtajasta, vaan pikemminkin maan historiallisista kehityskuluista ja syvälle kulttuuriin juurtuneista toimintatavoista. Ajatus Venäjästä suurvaltana ja maailman johtavana toimijana on juurtunut syvälle maan historiaan ja vaikuttaa edelleen venäläisiin päättäjiin kohdistuviin odotuksiin ja poliittisiin asenteisiin.

Venäjän toiminnan ymmärtäminen ja siihen varautuminen edellyttääkin historiallisten, kulttuuristen ja yhteiskunnallisten kontekstien analysointia. Venäjän toiminnan ja

motiivien tarkastelu vastapuolen näkökulmasta ei tarkoita niiden oikeuttamista, vaan pyrkimystä ymmärtää, miksi tietyt poliittiset päätökset näyttävät Venäjällä rationaalilaisina. Ilman tällaista analyysia Venäjän ulkopoliittikkaa tarkastellaan helposti yksinomaan länsimaisista lähtökohdista, mikä voi heikentää kykyä ymmärtää ja ennakoida Venäjän toimintaa.

Tämän hetken Venäjä-keskustelussa on havaittavissa tiettyjä eroavaisuuksia yhdysvaltalaisien ja eurooppalaisten välillä. Esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentti Donald J. Trumpia on kritisoitu hänen Venäjä-myönteisestä retoriikastaan. On perusteltua kysyä, onko Trumpin retoriikassa kyse Venäjän myötäilystä, tavoitteesta ymmärtää Venäjän motiiveja vai sisäpolitiikasta eli halusta näyttää yhdysvaltalaisille, ettei Ukraina ole Yhdysvaltojen prioriteettina, vaan ensi sijassa amerikkalaisten asioiden hoitaminen. Kenties kyse on näistä kaikista. Eurooppalaiset johtajat ovat taas vahvoin sanakääntein tuominneet Venäjän toiminnan sen käydessä täysimittaista hyökkäyssotaa Ukrainassa. Hyökkäyssota kaventaa Euroopan diplomaattista ja retorista liikkumavaraa, ja tässä maailmantilanteessa Venäjän ymmärtämiselle on vain vähän tilaa. Vaikka Venäjän toimintaa ei tulekaan hyväksyä, olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista pyrkiä ymmärtämään sen motiiveja paremmin. Tästäkin näkökulmasta Kennanin sähke on edelleen ajankohtainen ja kuvaa varsin osuvasti venäläistä ajattelua ja sen kehitystä.

Jatkotutkimuksessa olisi kiinnostavaa tarkastella, millaista retoriikkaa valtionjohtajat, erityisesti Yhdysvaltojen presidentti, käyttävät Venäjästä. Jatkotutkimuksessa voisi esimerkiksi analysoida, miten presidentti Trumpin Venäjä-retoriikka eroaa Kennanin Neuvostoliittoa koskevan analyysin retoriikasta ja millaisia ulkopoliittisia tavoitteita heidän retoriikkaansa heijastaa.

Lähteet

- Aristoteles (2012). *The Art of Rhetoric*. Collins Classics.
- Aro, J. (1999). *Sosiologia ja kielenkäyttö. Retoriikka, narratiivi, metafora* [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo. Noudettu 22.12.2025 osoitteesta https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67229/sosiologia_ja_kielenkaytto_1999.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Arraes, V. C. (2005). Kennan: o primerio 'estrategista' da Guerra Fria. *Meridiano* 47, 6(57), 2–5.
- Axelrod, A. (2019). *100 Turning Points in American History. The Critical Decisions, Key Events, and Breakthrough Inventions and Discoveries that Shape our Nation and our Civilization*. Lyons Press.
- Babák, M. (2016). 'X' ten years on: The fictions of George F. Kennan's recent factual representations. *Review of International Studies*, 42(1), 74–94. <https://doi.org/10.1017/S0260210515000078>
- Brands, H. (2025). *The Eurasian Century. Hot Wars, Cold Wars, and the Making of the Modern World*. W. W. Norton & Company.
- Costigliola, F. (2016). “I React Intensely to Everything”: Russia and the Frustrated Emotions of George F. Kennan, 1933–1958. *The Journal of American History*, 102(4), 1075–1101. <https://doi.org/10.1093/jahist/jav769>
- Costigliola, F. (2018). Roosevelt/Kennan and Stalin. *Diplomatic history*, 42(4), 528–531. <https://doi.org/10.1093/dh/dhy049>
- Eronen-Valli, M. (2023). Henkilökohtaisuuden vetovoima: Itseilmaisut osana digitaalista retoriikkaa. Teoksessa Waaramaa, T. & Nissilä, N. (toim.), *Digitalisoituva viestintä muuttuvassa maailmassa* (s. 64). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-076-4>
- Fakiolas, E. T. (1997). Kennan's long telegram and NSC-68: A comparative theoretical analysis. *East European Quarterly*, 31(4), 415–433.
- Gottfried, P. (2010). George F. Kennan's Realism. *Society*, 47(4), 337–342. <https://doi.org/10.1007/s12115-010-9334-2>
- Harakka, T. & Eronen-Valli, M. (2018). Retoriikka – Viestinnällistä vaikuttamista antiikista

- digiin. Teoksessa Kääntä, L. & Salmela, E. (toim.), *Näkökulmia viestintätieteisiin. Asiantuntijoiden viestinnästä digitaalisen median mahdollisuuksiin* (s. 14–25).
 Noudettu 10.12.2025 osoitteesta <https://osuva.uwasa.fi/server/api/core/bitstreams/5f88daed-6616-48f7-ab1b-2e92a1ca3bc2/content>
- Henriksson, M. (2021). *Tähtilipun maa. Yhdysvaltain alueen historia*. Tammi.
- Henriksson, M. (2025). *Yhdysvaltain idea*. Tammi.
- Jokinen, A. (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 126–159). Vastapaino.
- Kakkuri-Knuuttila, M. (2013). *Argumentti ja kritiikki: Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus.
- Kennan, G. (1946). *The Long Telegram*. U.S. Department of State. Office of the Historian.
 Noudettu 22.12.2025 osoitteesta <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1946v06/d475>
- Kissinger, H. (1994). *Diplomacy*. Simon & Schuster.
- Kissinger, H. (2022). *Leadership. Six Studies in World Strategy*. Penguin Books.
- Leffler, M. (2018). Divide and Invest. Why the Marshall Plan Worked. *Foreign Affairs*, 97(4), 170–175. Noudettu 12.10.2025 osoitteesta <https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/2018-06-14/divide-and-invest>
- Lehti, L. & Eronen-Valli, M. (2018). Diskurssintutkimuksen menetelmiä digitaalisen retoriikan tutkimuksessa. Teoksessa Haapanen, L. & Kääntä, L. & Lehti, L. (toim.), *Diskurssitutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies* (s. 156–172). Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2018/n:o 11.
<https://doi.org/10.30660/afinla.69104>
- Logevall, F. (2022). The Ghosts of Kennan. Lessons From the Start of a Cold War. *Foreign Affairs*, 102(1), 170–178. Noudettu 12.10.2025 osoitteesta <https://www.foreignaffairs.com/reviews/ghosts-george-kennan-lessons-cold-war>
- Lukacs, J. (2007). *George Kennan: A study of character*. Yale University Press.
- Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1969). *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. University of Notre Dame. <https://doi.org/10.2307/j.ctvpj74xx>

Sempa, F. P. (2018). George F. Kennan and the Geopolitics of Containment. *Competition Forum*, 16(1), 179–183.

Turner, L. H., & West, R. L. (2018). *An introduction to communication*. Cambridge University Press.